

4. Изготовление коллоксилина. Препаративная органическая химия. – М., Госхимиздат, 1959. – 371 с. (5)
5. Киплик Д.И. Техника живописи. / Киплик Д.И. – Л. : Искусство, 1950. – с. 5 – 128 с. (6)
6. Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 р. [Електронний ресурс] // dniprorada.gov.ua/files/gumanitar-2020.pdf.
7. Реставрация станковой темперной живописи. / Богданов Г.А., Кристи Е.М., Филатов В.В., Филатов С.В. – М., Изобразительное искусство, 1986. – 160 с. : ил. (8)
8. Технология, исследование и хранение произведений станковой и настенной живописи. [учеб. пособие] / гл. ред. Трофимов А. А. – М.: Изобразительное искусство, 1987. – 392 с.: ил. (10)

УДК 930.85 (477)

Соколова Л. С.

Одеська державна академія будівництва та архітектури

ДІЯЛЬНІСТЬ «ОТІС» ЯК ДЖЕРЕЛО І ПРИКЛАД В ІСТОРІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ

Одеське Товариство історії і старожитностей проіснувало понад 80 років (з 23 квітня 1839 р. по 22 травня 1922 р.), залишивши по собі вагомі результати діяльності. Великі заслуги ОТІС у справі археологічній, археографічній, видавничій, музейній, бібліотечній, пам'яткоохоронній, архівній. Предметом вивчення «Одесского общества истории и древностей» (офіційна назва установи) була історія нашого краю, багата подіями, числом народів та кількістю залишених ними пам'яток.

До появи ОТІСу археологічні розкопи в Південній Україні були явищем випадковим, віднайдені артефакти оцінювалися не як наукові чи історичні знахідки, а з погляду матеріальної, а інколи художньої, вартості. Яскравий приклад – прохання одеського майора П. Никовуло з 1798 р., метою якого було легке збагачення, про надання йому державної допомоги на здобуття з землі

цінних речей, в якій «археологу» було відмовлено. Та внаслідок несанкціонованих розкопів старовинні цінності осідали у приватних колекціях. Царський указ 1805 р. про охорону пам'яток не подіяв, оскільки важко було встановити контроль над землею, повною історичних речей. Муравйов-Апостол, описуючи свою подорож по Тавриді в 1820 р., навів цікавий факт, парутинські хлопчики входили в воду з решетом, набирали там з дна пісок, промивали його й верталися до дому з пригоршнями монет.

На початку ХІХ ст., розпочалися більш систематичні розкопи, пов'язані з іменами аматорів археології. Першим з них був Поль Дюбрюс, що копав і зберігав знайдене переважно на власні гроші. Особлива увага на історично-наукове дослідження і охорону пам'яток Південної України була звернена в 1823 р., коли новоросійським і бессарабським генерал-губернатором став М. С. Воронцов, який багато дбав про охорону місцевих пам'яток старовини й допомагав провадити розкопи та взагалі досліджувати минуле краю.

Піонерами археології краю разом з Дюбрюсом були Жан де Бларамберг і Іван Стемпковський. Їхню справу продовжив М. М. Кирьяков, який разом з М. Н. Мурзакевичем стояв біля витоків ОТІСу. Першим президентом товариства став Д. М. Княжевич, а його заступником – О. С. Стурдза, скарбником – А.О. Скальковський. Почесним президентом товариства став М. С. Воронцов, завдяки якому від самого початку в ОТІСу був будинок. На початку існування в ОТІСі було 78 членів (для порівняння, у 1914 – їх кількість збільшилася до 219) [3, с. 7].

Від початку свого існування в ОТІСі ставилося питання охорони пам'яток. Так, 4 лютого 1840 р. було затверджено Програму діяльності Товариства, в якій було відображено заходи дослідників того часу з виявлення та збереження різного роду старожитностей [2, с.226]. Товариство мало право на археологічні дослідження по всій Південній Україні і річну субсидію на розкопи. Археологічні дослідження почали інтенсивно проводити в 1870-1880-х роках, в результаті з'явилася колекція античних пам'яток.

Однією з форм праці ОТІС були наукові засідання з доповідями і обговореннями. За роки існування відбулося 470 засідань, на яких було оголошено понад 1000 доповідей. Науковим органом ОТІС були «Записки». Всього їх було видано 33 томи, перший – вийшов друком у 1844 р. Оскільки видавнича справа в тих роках йшла дуже повільно, друк журналу зазнав технічних перешкод.

Записки виходили раз приблизно на 5 років обсягом навіть до 1000 сторінок. Зміст журналів поділявся на три розділи. «Думки і міркування» містили розвідки з археології, історії, географії. В другому друкувалися збірки матеріалів про пам'ятки речові (написи, монети, статуї, будинки), письмові (документи, акти, описи і записки подорожніх), усні (перекази, легенди й пісні). Третій розділ називався «Суміш», в якому друкували протоколи, кореспонденції, повідомлення та інші матеріали.

Щодо «Записок ОТІС», то останній секретар ОТІС М. Г. Попруженко у 1914 р. склав найповніший покажчик статей журналу, де зазначено близько 1000 позицій від 250 авторів [4]. Найбільше праць, присвячених Запорожжю і взагалі Степовій Україні, Криму, Бессарабії, Боспору, Хаджибею, італійським колоніями на Україні, Дніпру, Чорному морю, о. Березані, Ольвії, Херсонесу й Херсону, і, звичайно ж, Одесі. Деякі матеріали застаріли, але більшість можна використовувати як корпус дуже важливих джерела інформації про минуле України, зокрема її Півдня.

Взяти хоча б тему «Хаджибею». Згаданий вище історик, археолог та археограф Микола Никифорович Мурзакевич був професором і директором Рішельєвського ліцею. Найбільша кількість його наукових праць уміщена переважно в Записках ОТІС. Дві з них присвячені Хаджибею. Історик оприлюднив знайдені ним плани турецької фортеці, які досі є найбільш відомими її зображеннями, та прив'язав їх слідом за П. М. Морозовим до району будинку Присутственних місць на Приморському бульварі біля пам'ятника дюку А. Е. Рішельє у статті «Гаджибейський замок» [1, с. 12-13].

У статті М. Н. Мурзакевича знаходимо опис: замок був кам'яний у формі п'ятикутника, вершина якого закінчувалася чотирикутною баштою, під якою були ворота, з двох її боків ще були дві круглі башти, розміри (ширина – 11 сажень, довжина – 16, висота башт – до 4, стін – до 3, 5; всередині були житла для гарнізону, коменданта і пороховий льох; зовні була ще прибудована стіна для складів. Щоправда, М. Мурзакевич невірно приписав авторство де Волану. Ці помилки помітив інший видатний діяч ОТІС О. Л. Берт'є-Делагард, який встановив, що автором частини плану був француз на турецькій службі Лафіт-Клаве. Також Берт'є подав більш докладний і крупно масштабний план Хаджибейського замку, складений російським інженером поручиком Фрейганом, зробленим після взяття фортеці.

До слова, інший історик краю, В. О. Яковлєв був одеситом. Він чи не першим заявив, що і до 1794 р. Хаджибей не лише існував як населений пункт, а й мав ознаки міста, і що в його історії велику роль відіграли українські козаки. У своїй праці «Історія заселення Хаджибея» проф. Яковлєв подав дату першої згадки про Коцюбей на початку XV ст. (1415 р.). Автором найвідомішої праці про Кочубей-Хаджибей був історик Олексій Іванович Маркевич. Доповідь «Містечко Качибей чи Гаджибей – попередник Одеси», де він згадує вже як передісторію Хаджибея грецькі поселення на Одеській території, теж була надрукована у Записках ОТІС у 1894 р.

Залишається пошкодувати, що ОТІС виникло тоді, коли вже не існувало ні фортеці, ні залишків поселення-попередника міста. Тому що з огляду на подальшу діяльність установи, завдяки активним діям науковців було збережено Судакську фортецю, яку в 1865 р. було виставлено на продаж як ділянку землі з руїнами. У 1869 р. її передали на збереження ОТІС. З часом довелося рятувати Аккерманську фортецю. У Записках ОТІС не раз науковці доповідали про її природне руйнування й руйнівні дії людей щодо неї. У 1896 р. вона також була передана товариству [2, с. 231-232]

Діяльність ОТІС була би більш ефективною, коли б вона була підтримана фінансуванням і мала законодавчу базу. Але навіть за їхньої відсутності

небайдужі вчені, адміністратори і громадяни робили корисні справи, які сьогодні варто подавати студентам, майбутнім архітекторам і реставраторам як приклад відповідальної наукової і громадянської позиції.

Література

1. Історія Хаджибея (Одеси) в працях дослідників XIX-XX ст.: хрестоматія / упоряд. Т. Г. Гончарук – Одеса: Екологія, 2015. – 224 с.
2. Кармазина Н. В. Вивчення та охорона пам'яток Півдня України в діяльності Одеського товариства історії та старожитностей / Н. В. Кармазина // Праці центру пам'яткознавства. – Київ, 2012. – Вип. 22. – С. 225-234.
3. Наріжний С. Одеське товариство історії та старовини / Симон Наріжний. – Прага, 1941. – 25 с.
4. Попруженко М. Г. «Записки Одесского общества истории и древностей»: указатель тт. 1 – 30 / М. Г. Попруженко. – Одесса, 1914. – 63 с.

УДК 72

Бичев И.К., Антонюк Н.Р.

Одесская государственная академия строительства и архитектуры

ОПЫТ КАПИТАЛЬНОГО РЕМОНТА ПАМЯТНИКА АРХИТЕКТУРЫ МОСТ «КОЦЕБУ» В Г. ОДЕССЕ.

В Украине существует большая сеть автомобильных дорог и мостовых сооружений. Большая часть из существующих мостовых сооружений требует, как минимум косметического ремонта, а большинство из них нуждаются в капитальном ремонте. Поэтому детальное обследование и последующий ремонт существующих мостовых сооружений является актуальным.

В Одессе на сегодняшний день ведется капитальный ремонт моста по ул. Бунина - мост «Коцебу» (Полицейский). Один из самых красивых мостов Одессы имеет еще большую и интересную историю. Мост Коцебу был спроектирован архитектором С.А. Ландесманом и сооружен инженера Э.Г.